

Javaslatok a volt MTA kutatóhálózat jövőjéről

A kormány 2019-ben elszakította a Magyar Tudományos Akadémiától a köztestületi költségvetési szervekből álló kutatóhálózatát. Először az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat néven létrehozott, az Országgyűlés alá rendelt költségvetési szervbe szervezte át (amely 2024-től először Magyar Kutatási Hálózat, majd HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatként működött), majd 2025-ben újabb átalakítás következett: a négy humán tudományi kutatóközpontot az ELTE alá helyezték, míg a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatot az ott maradt természettudományi kutatóközpontokkal egy sajátos jogállású magánjogi szervezetté alakították. A kutatóközpontok mindkét esetben jogi személyiséggel rendelkező szervezeti egységként működtek tovább.

A humán- és természettudományi kutatóközpontok alábbi javaslatokat aláíró főigazgatóinak közös álláspontja, hogy a jelenlegi intézményi elrendezés mielőbbi változtatásra szorul, többek között azért, mert:

- szakmailag nem helyeselhető a természet- és humántudományok radikális szétválasztása;
- mind a HUN-REN, mind az ELTE alatt a kutatóközpontok korábbi szervezeti önállósága csorbult, a kutatói öngazgatás elve csak marginálisan érvényesült;
- az ELTE-hez csatolt humántudományi kutatóközpontok finanszírozása elmarad a HUN-REN kutatóközpontokéitól;
- a HUN-REN egy túlméretezett, pazarló és bürokratikus központot hozott létre;
- a kormánnyal kötött közfeladat-finanszírozási szerződés (KFSZ) részletei is súlyos szakmai problémákat vetnek fel;
- nem sikerült rendezni az MTA ingatlanok és ingóságok, köztük nemzeti jelentőségű adattárak, gyűjtemények helyzetét.

A kormányprogramban megfogalmazott célkitűzés – „Visszaadjuk a tudomány autonómiáját. Új, átlátható törvényt készítünk, amely visszaállítja az MTA (Magyar Tudományos Akadémia) és az állami kutatóintézetek szakmai önállóságát, és rendezi az akadémiai vagyoni helyzetét” – szellemében az átalakítás irányelveit illetően az alábbi javaslatokat tesszük:

- A kutatóhálózat egységét az MTA égisze alatt állítsuk helyre. Ez egyebek mellett megoldja az akadémiai ingó- és ingatlanvagyon problémáját is. A módosítások legfontosabb eleme a tudományos autonómia, a kutatói önkormányzatiság és a kutatási intézmények teljes körű gazdasági/működtetési önállóságának biztosítása – nem származtatott jogi személyként, hanem önálló jogalanyisággal.
- Az irányítási struktúra differenciáltan kezelje a különböző tudományterületeket, az ezek sajátosságaihoz illeszkedő értékelési és célkritériumokat érvényesítsen, valamint biztosítsa a különböző tudományterületek hosszú távú, stabil finanszírozását.
- Megfontolandó a kutatóközpontok sajátosságaihoz illeszkedő szervezeti formák sokszínűségét biztosítani. Miközben a humán- és adott esetben egyes természettudományi – kutatóközpontok számára a közjogi, azaz költségvetési szervként való működés megfelelő, mások számára az államháztartáson kívüli szervezeti forma (pl. nonprofit kft.) célravezetőbb lehet. (Az MTA mint köztestület mindkét szervezeti formát létrehozhatja.)

- A KFSZ teljesítményértékelő indikátorrendszere, prioritásai és célértékei újragondolást és pontosítást igényelnek a KFSZ-ben rögzített forrás csökkentése nélkül.
- A kutatóhálózat számára a tudományért felelős minisztérium és a HUN-REN között megkötött KFSZ-ben megígért növekvő forrásokat (inflációkövető) biztosítani kell annak érdekében, hogy a tudomány finanszírozása szilárd, kiszámítható és európai összevetésben versenyképes legyen.
- Azonnali intézkedésként javasoljuk az ELTE-hez csatolt humán kutatóközpontok áthelyezését az MTA alá a hozzájuk rendelt költségvetési forrásokkal együtt, és a HUN-REN-nek biztosított forrásokból számukra visszamenőlegesen biztosítani a méltánytalanul elmaradt béremelés forrásait.

A korábbi akadémiai kutatási intézmények vezetői egyetértenek abban, hogy az új kormány döntéseitől a tudományos autonómia önigazgató jellegének erősítését várjuk, illetve egy olyan támogató tudománypolitikai környezet kialakítását, amelyben a kutatóhelyek fejlesztéséről a tudomány képviselői és az intézmények együtt hozhatják meg a döntéseket.

Az intézmények vezetőiként készen állunk részt venni a részletek kidolgozásában.

Dombrádi Zsolt
HUN-REN Atommagkutató Intézet

Magyar Tibor
HUN-REN Állatorvostudományi Kutatóintézet

Vasas Gábor
HUN-REN Balatoni Limnológiai Kutatóintézet

Kiss László
HUN-REN Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont

Horváth Ákos
HUN-REN Energiatudományi Kutatóközpont

Kovács István János
HUN-REN Földfizikai és Űrtudományi Kutatóintézet

Sperlágh Beáta
HUN-REN Kísérleti Orvostudományi Kutató Intézet

Garamszegi László Zsolt
HUN-REN Ökológiai Kutatóközpont

Stipsicz András
HUN-REN Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet

Monostori László István
HUN-REN Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet

Nagy Ferenc
HUN-REN Szegedi Biológiai Kutatóközpont

Buday László
HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont

Lévai Péter József
HUN-REN Wigner Fizikai Kutatóközpont

Lipp Veronika
ELTE Nyelvtudományi Kutatóközpont

Balogh Balázs
ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja

Boda Zsolt
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Fertő Imre
ELTE Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont